

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Speculu[m] officii misse expositorium

Johannes <de Lambsheim>

Heidelberg, 1495.06.29

Hec est s[e]c[und]a pars cano.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30862

nam et ritū tradiderūt offerendi. et huius sacrificij ipi testes fuerūt. et xpm predicauerūt. Martyres p̄ testamento dei sua corpora tradiderūt et sanguinē suū effuderūt. Confessorū noīa nō sunt in canone posita. qz de eis olim nō solēnizabatur ecclesia. vel qz passi nō sunt pro xpo.

3. Tercio addit oīm sanctorū memoria generaliter. ibi. Et sanctorū omnium quorū meritis. i. operatōe. vt in oibus. s. credēdis appetēdis et agēdis. p̄tectōis tue. s. diuine defensionis. muniamur auxilio cōtra oīm inimicorū visibilibū et invisibilibū machinatōnes. Cōcludit autē. Per xpm dñm nostrū. qz sicut p̄ ipm oīa sūt facta reparata. ita et p̄ ipm oīa sunt terminanda. Etenā respondet. hic amen et in toto canone. qz indubitanter p̄sumit qz tā angeli assint ipi sacerdoti ministrātes et loco ministroz respondētes amē.

Hic capitulo p̄mittit rubrica talis. Infra actionē. qz canon aliquādo vocat actio. p̄pter sacra mysteria q̄ in eo agunt vel qz in eo causa nostra agit tāqz corā iudice. Et qz certis festis vltra ordināria canonis: addunt quedam verba. **Iluderiā est notandū. qz canō nō ab vno totalit̄ sed a pluribz d̄ esse cōpositus.** qd̄ ex eo p̄pendit: qz ter commemoratio in eo sanctorū repetit̄. licet hoc ipm p̄uenērit ad gloriā sancte trinitatis. In secūda cōmemoratione sup̄plent q̄ de primitiuis sanctis deesse videbantur in prima. Ante consecrationē sacramēti postulatur sanctorū suffragiū. Sed post cōsecratio nē implorat̄ ipoz cōsortium.

Hanc igitur oblationē seruitutis nostre. sed et cūcte familie tue quesumus dñe vt placatus accipias. dies qz nostros i tua pace disponas. atqz ab eterna dāna

tionē nos eripi. et in electorū tuorū iubeas grege numerari. Per christū dñm.

Hic ponit p̄dictoz finalē cōclusionē. et qd̄ petere nitit̄ p̄ hostiā finaliter. Et est sensus. qz sancti tui q̄ nobis ritū tradiderunt et testimoniū ipm sacrificiū offerēdo. gratiā dei cōsecuti sūt. Ideo illis intercedentibz rogam⁹ vt tu deus p̄: p̄ dominū nostrū idē sacrificiū a nobis placatus accipias et gratuite. q̄ten⁹ hoc sacrificiū. et liberationē ab eterna damnatōe. nobis obtineat et sortium electorū tuorum. Nam summarie p̄dicta cōcludendo quatuor hic petit. Primo oblati muneris acceptationē. Secundo tranquillā vitam. Tercio a malo p̄seruationem. Quarto celestis glorie collationē. **Hanc igitur pro ergo capitur. et est cōtinuatio p̄cedentū. oblationē seruitutis nostre quā tibi deo in vera adoratio ne offerimus (sed et cuncte familie tue): militātis ecclesie. quesumus dñe vt placatus. i. mitigatus intercessionibus sanctorū. accipias. i. acceptes. cetera sunt clara. Ad hanc orationē sacerdos deuote se inclinat vt in se. puocet cordis deuotionē per corpis humiliatōne. quā in sequentibus ardua est petiturus. Etenā qz ter rogatur pro pace in missa. Primo in hac oratione. Secundo ibi. Libera nos. Tercio in agnus dei. ibi. dona nobis pacem. Quia triplex est pax nobis necessaria. Temporis. pectoris. et eternitatis. Et ob id ter sacerdos osculatur altare.**

Hec est secūda pars cano. Nam oblationē tuam deus in oibus quesumus bñ + dictā asserui + p̄rā ra + tā rational

2. l. 10. r. 1.

px

Bileqz facere digner. vt no
bis cor + pus et san + guis
fiat dilectissimi filij tui do
mini nostri iesu christi.

Hec est ps scda principalis ipius cano
nis in q̄ petit oblatōis p̄secratōz. Et di
uidit in tres ptes. In p̄ma vitē cōsecra
tōis petit. cū dicit. Quā oblatōis. Se
cūdo act⁹ p̄secratōis p̄fici. ibi. Qui pri
die. Tercio fruct⁹ p̄secratōis ⁊ rei p̄secre
te rememoratio exprimit. ibi. Un ⁊ me
mores. **P**rima ps adhuc tres diuidit
Primo petit oblatōis p̄memorationē. cū
dicit. quā obla. Scdo petit oblatōis b̄n
dictōz. ibi. q̄s b̄ndictā. Tercio petit ipi⁹
trās substantiationē. ibi. vt nobis corpus.
In hac pte sacerdos petit oblatōis p̄se
cratōis. vt ex esca materiali. s. pane et vi
no fiat nobis corpus et sanguis dñi nr̄i
iesu xpi. **E**t exponit sic. Quā oblatōis
id est materiale. seruitutis nr̄e. sup. cleri
et ppli. tu deus in oib. s. clemētissime exi
stens q̄s. i. rogamus. b̄ndictā. i. p̄secrare.
ascrip̄tā. i. approbare. ratā. i. p̄firmare. rō
nabile. i. diuine rōni p̄formare ⁊ volūtas
ei. accēptabileqz facere digner. vt nobis
ad nostrā salutē panis et vinū fiat corp⁹
et sanguis dilectissimi filij tui. **A**liet
illa verba exponunt. Quā oblationē tu
deus digneris facere b̄ndictā. i. trāsferre
in eā hostiā q̄ est oibus nobis b̄ndicta.
ascrip̄ta qz in scripturis designata rē.

Aliet s̄m Augusti. B̄ndictā p̄ quā
b̄ndictimur. Ascrip̄tā p̄ quā i celis ascri
bimur. Ratā p̄ quā in mēbris dei censei
mur ⁊ in xpo ratificamur. Rōnabile per
quā a malo sensu ⁊ bestialiteruimur. Ac
ceptabile. i. deo accepti sum⁹. **C**le p̄
dicit q̄ in hīs verbis q̄noz petim⁹ nobis
dari v̄s tute oblatōis. Remotionē malo
rū cū dicim⁹ b̄ndictā. Ascrip̄tionē eter
norū. ibi. ascrip̄tā. Augmentū meritorū
vel bonoz stabilitōis. ibi ratā. Agendo
tū et credendoz discretione ibi. rōnabile

14
Acceptationē actionū vt sit deo accepta
et nobis meritoria. Sacerdos hāc dicēs
orō se erigit corpe vt ad celū mentē v̄s
rigat. Eleuat man⁹ vt citi⁹ exaudiat. Et
q̄si iesum inter brachia p̄ affectū p̄strin ge
re videat. **H**ic sūt quinqz cruces. quaz
prime tres fecant tres gētes q̄bus iudas
tradidit xpm. p̄ōrifices scribas ⁊ phari.
Due alie significāt venditōz et emptiōz
q̄si diceret. Illa venditio fuit maledicta
p̄scripta irrita iniq̄ detestabilis. sed tu de
us digneris hanc oblationē facere b̄ndi
ctā ascrip̄tā rē. **A**liet tres cruces sup
vtrūqz cāt tria q̄ xps fecit i cena. qz acce
pit. b̄ndixit. dedit. quarta sup panes qz
dixit. comedite hoc ē corp⁹ meū. Quin
ta sup calicē. di. Bibite. Et s̄m hūc sen
sum. recte subiūgit. q̄ p̄dicē q̄s pateret.

qui pridie quā pateretur ac
cepit panē in sanctas ac ve
nerabiles manus suas. et e
leuatis oculis in celū ad te
deū patrē suū omnipotentē
tibi grās agens. b̄n + dixit
fregit dedit disci. s. di. Acci
pite et māducate ex eo oēs.
Hoc est em corpus meū.

In hac pte ponūt p̄sequēter v̄ba ipam
p̄secratōis efficiētia. ⁊ ipz finalis p̄ficiētia
qz p̄ ipa. p̄cedit ad sacrificij p̄fectionē. et
corpis ⁊ sanguis p̄secratōis. **E**xponit
sic. **O**ps ⁊ e⁹ nr̄ iesus xps Qui sup. xps
p̄dicē. i. p̄cedēti die i cena: et q̄nta feria. ac
cepit panē. i. azimū in sc̄tās. i. sc̄ificātes
ac venerabiles p̄t v̄nitā manib⁹ deitate
man⁹ suas. grās tibi agēs p̄ nr̄a salute:
b̄ndixit. i. p̄secrauit. dedit disci. s. d. accipite
sacrāl̄ ⁊ māducate sp̄ual̄. v̄l sic. Accipi
te p̄ fidē. ⁊ māducate p̄ caritatē ⁊ venera
tōis. ex h̄ oēs. discip̄li ⁊ electi. Apli acce
per̄t formā p̄secratōis a xpo. ⁊ ab ill' ecclia

Dicit supra ad te deū patrē omnipotentē. noīat deū fm hūanitatē. patrē fm deitātē. omnipotentē p diuinitatis infinitatē. Sequit. Hoc est em corpus meū. Hic sacerdos nihil demōstrat. qz illis verbis nō yrif denūciatiue sed recitatiue. Et est sensus. Dñs dixit hec verba. Hec vba cōsecratōis: dicit in psona xpi. Hoc sup ple qd p̄inet sub accidētibz panis. ē corpus meū. post hoc reuerēter inclinans adorat: z ad id: incitat populū. Sufficit quo qz sacerdoti pferre verba cōsecratōis eo mō et fine qd xps ea instituit z ecclesia credit. In hac forma cōsecratōis. verbū in creatū descendit in verbū creatū. et sua inuisibili potētia operat trāsubstantiatiōnē panis in corpus xpi. **Sacerdos** eleuat sacramentū in altū vt dñm oīm. et vt filius dei sub forma panis. ver^o deus et homo adoret. **Secdo** vt oēs rogēt illud sacrificiū sibi p̄ficere in salutē. **Tercio** ob reuerentiā eleuatōis corpis i cruce. q̄si diceret. Videte dñm n̄m quē ius dei crucifixerūt et derisorie adorauerunt. **Ipm** suppliciter deū verū et hoīem adorate. saluatore īnuocatez iudicē recognoscite. **Quarto** vt illud sacramentū sciat sacrificiū summū esse. De q̄ alexāder papa dicit. Nihil in sacrificijs mai^o eē pot^o qz corpus et sanguis xpi. **Ad eleuatōnē** candela incendit. **Primo** rōnereuerētie. **Secdo** in signū leticie. **Tercio** in signū qd lux vera est sub specie panis. **Quarto** qz tūc corda circumstantiū accēdi debēt deuotius et inflāmari ardentius. **Lampāna** pulsā vt ad orationē et deuotionē se populus pparet. Et vt veritas r̄ndēat figure. qz in veteri testamēto sacerdotē tpe sacrificij tubis clangebāt. **Corp^o** xpi morose retrahit et sup altare ponit. **H** significat xpm de cruce depositū z in sudone inuolutū. **Crucē** facit sup oblatā vt denotet panē esse p̄uertendū in corp^o xpi. vel qz hec crux notat christū in hūana natura passum. **Bñdixit**. i. vīm benedictōis verbis ab ip̄o platis dedit. **Gloz**

luit aut christus hoc sacm in vltima cena qñ recessurus erat a nobis corporaliter institueret: vt illud artius cordibz fidelium suorum infingeret. qz vltima verba hoīs morituri artius in corde imprimunt.

Simili mō postquā cenatū est accipies et hūc preclarū calicē in sanctas ac venerabiles manus suas. itē tibi grās agēs. **Bñ + dixit** deus dicit disci. s. d. Accipite et bibite ex eo oēs. **Hic est ei calix sanguinis mei. noui et eterni testamēti mysteriū fidei qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionē peccatorū. Hec quotiens feceritis in mei memoriam facietis.**

Hic sequēter ponunt verba cōsecrationē sanguinis efficiētia. **Primo** ponunt quedā pambula. **Secdo** ipa forma. ibi. hic est calix. **Hec** verba sanguinis efficiunt cōsecrationē. nō qd corp^o deorsum sit diuisum a sanguine. immo totus xps est sub vtraqz spē indiuisus. scz corpus aīa et de^o. ac p hoc vtrobz vnū et simplicissimū sacm. **Sub spē panis** est corp^o xpi p p̄uersionē sanguis p annexionē. aīa p iunctionē. deitas p vnionē. ista eodem mō sic caro xpi sub forma panis est cōsecrata. **Simili mō** vinū materiale est trāsubstantiatū in sanguinē xpi. **Et exponitur** sic. **Sili mō. i. eodē mō** post qz cenatū est: accipies sup. iesus. hūc preclarū calicē. i. vinū. in sanctas. i. sanctificatas manus. **Ite. i. iterū** tibi supple deo p̄ri: gratias agēs. i. gratiarū actōes referēs. **benedixit. i. consecrauit** virtute diuina.

Hic fit enim que notat xpm in aia pas-
sum. et panem et vinum in sanguine puer-
tum. dedit. i. distribuit discipulis. **H**ic est
enim calix sanguinis mei. i. hic est sanguis
meus in calice pateris. noui. i. ultimi et
eterni. i. ppetui testamenti. misterium fidei.
id est habes secretam et absconditam intelli-
gentiam tenendam p fide. qz aliud videt et al-
liud sub speciebus visis firmiter credit. q
p vobis. i. aplos. et p multis sup. in me cre-
dentibus effundetur in remissionem peccatorum.
Alter hic est calix. s. mei. i. calix pines
sanguinem meum. Calix capis p potum. et est
sensus. hic est potus sanguinis mei. noui
et eterni testamenti. i. pfirmatio noue et
eternae pmissionis. **D**icit nouum respectu
veteris. eternum. i. ppetuum. misterium fidei
id est sacrum secretum fidei. hoc pot refertur ad
passionem et sanguinem xpi. qz p vobis sup.
pntibus. et p multis sup. futuris. effun-
detur. **N**ota qz hec verba. hoc est corpus
vel hic est calix. referunt a sacerdote in
sensu. vt sacerdos in eisdem verbis face-
re intendat et faciat qd xps intēdebat et
faciebat pfecto et cōsecrando corpus et
sanguinem suum. **H**ec etiam referunt cū pno-
mine possessiuo meum vel mei. in signum qz
in actōe illa sacerdos gerit vices et psonam
xpi. **S**equitur. **H**ec qntenscūqz feceritis
in mei memoriam facietis. **H**ec sunt ver-
ba institutōis. hec cū xps diceret aplos
instituit sacerdotes. et instituit hoc sacra-
mentum figurarū veterū cōplementum. hec
verba tā corporis qz sanguinis psecratorū
respicit. **E**t exponunt sic. **H**ec. i. corp⁹
et sanguine. quotiescūqz feceritis. i. cōse-
craueritis. obrulaueritis vel manducaue-
ritis et sumpseritis. in mei memoriam fa-
cietis. i. in memoriam mee mortis et pas-
sionis.

Unde et memores dñe nos
serui tui. s. et plebs tua scā
eiusdem christi filij tui dñi
dei nostri. tā beate passio-

15
nis. nēcō et ab inferis re-
surrectōis. sed et in celos
glorioso ascensionis offeri-
mus preclare maiestati tue
de tuis donis ac datis **H**o-
stiam + purā hostiā + san-
ctam hostiā + immacula-
tā. Panē sanctū + vite eter-
ne. et calicē + salutis per-
petue.

Superius facta est oblatō psecratio
Hic psequēter fit psecratorū rememora-
tiua oblatio. et salutis petitio his qz pfru-
untur sacra. **E**t est sententia. **E**x qz fili⁹
tuus dñs noster iesus christus voluit vt
illa in sui memoriam agerem⁹. **N**os serui
tui sup. sacerdotes. sed et plebs tua san-
cta. i. tota ecclesia xpiana. scā i. sacramen-
tis imbuta. et xpi sanguine abluta. meo-
res. i. pmemorantes. eiusdē xpi. beate passio-
nis qz nos beatificauit. ab inferis resurre-
ctōis qz nos secū resurgere fecit. et qz scā
in re. et quosdā in spe. **A**scensionis qz nos
xpo incorporatos in celū ascendere facit.
Ex his tribus tria bona cōsequimur. **P**er
passionē ad charitatē inflāmur. **P**er
resurrectionē in fide roboramur. **P**er ascē-
sionē in spem eleuamur. **O**fferim⁹ qdē
simul sed nō sili mō. qz nos p byteri ope
et misterio. sed plebs voto et deuorōne.
tue pclare. i. p oibus clare maiestati. de
tuis donis qz a te accepim⁹. i. frugibus ter-
re. qz tā ad panē. qz tā est cōsecrat⁹ in cor-
pus. ac datis. i. fructibus arborū: qz tā ad
vinū tā in sanguine cōuersum. **V**el p
exponit vt dona ad spūalia. et data ad tpa-
lia referant. vt sic sensus. inter cetera do-
na spūalia qz nobis pculisti. offerim⁹ ma-
iestati tue tā qz potissima dona. **D**e il-
lis offerim⁹ hostiā purā. hostiā sanctam
purā dicit qz tā ad cogitatioz. **S**anctā
b

quāti ad locutionē immaculatā quo ad operationē. qz peccatū nō fecit. **Uel sic.** Eucharistia purā sanctā rē. i. immunē ab oī culpa originali criminali et veniali. **Aliter** hostiā purā a fonte peccati originali nos depurantē. Hostiā oīs sanctitatis virtutē nobis tribuētē. in q̄ sancti scōz p̄tinet. hostiā immaculatā. i. maculā actualis peccati a nobis abstergens rē. Panē sanctū. i. sanctificantē. vel angelos et hoīes reficientē: vite eterne. qui est dator vite eterne. qz vegetat ad vitā eternā. Et calicē salutis p̄petue q̄tū ad stōlam aīe. **Sacerdos** dū hāc orationē dicit man⁹ in modū crucis exēdit ad v̄trūqz cornū altaris. p̄ hoc rep̄ntat xp̄i extensionē in cruce. Et vt oēs ad memorādam xp̄i passionē resurrectionē et ascensionē excitet. **Uel** qz xp̄s p̄ iudeis et gentibus est passus q̄ designant p̄ duo cornua altaris. **Quinqz** cruces facit. ad recolendū qz in virtute crucifixionis xp̄i p̄ hāc hostiā sacramentalē purificamur sanctificamur et immaculati reddimur. Et corpus xp̄i sub forma panis est nobis abus vite eterne. et eius sanguis sub forma vini est nobis pot⁹ salutis p̄petue. **Allegorice.** Quinqz cruces rep̄ntant xp̄i quinqz vulnera. **Dic** nota qz cruces iste nō sūt tāqz ad p̄secrationē necessarīe q̄ iā facta est p̄ verba ad hoc instituta sed ad recolendā xp̄i passionē. Et licet etiā postea aliq̄ ponunt verba q̄ ad cōsecrationē vident p̄tinere. sicut illa. v̄nificas sanctificas. Et fiet hec cōmittiorē. intelligēda sunt nō p̄ tpe q̄ p̄ferunt sed p̄ instante. platonis forme.

Hec est tertia pars ca.

Supra que propicio ac sereno vultu respicere digneris et accepta h̄re. sicuti accepta h̄re dignatus es mīera pueri iusti abel. et sa

crificiū p̄iarche nr̄i abrae. et qd̄ tibi obtulit summus sacerdos tuus melchisedech sc̄m sacrificiū immaculatā ho.

Postqz orauit p̄ transsubstantiāda hostiā. et hostiā p̄secratā deo p̄ri obtulit. **Nūc** petit p̄ ip̄ius acceptatōē i hac p̄te tertia. **Que** in tres diuidit p̄tes fm̄ qd̄ a sacerdote tria petunt. **Primo** donozū acceptatio. cū dicit. **Sup̄ q̄.** Sc̄do diuine misericōdie imploratio. ibi supplicet. **Tercio** gl̄ie collatio. ibi. memēro. **Quans** tū ad p̄mū sacerdos petit p̄mo huius sacramēti a deo acceptationē. **Sc̄do** adducit figurālē exemplificationē. vt more antiquoz sacrificioz acceptet. ibi. **Sicut** qz notat similitudinē nō q̄titate. qz hoc sacrificiū multo dign⁹ est q̄ antiquozū. abel. abrae rē. qz veritas dignior q̄ ymbrā est. **In** sacrificio horū tū est xp̄i figura. **Nā** xp̄s innocētē fuit occisus. ecce abel. **Volūtariē** oblat⁹. ecce isaac. **In** oblatōē melchisedech q̄ interpretat rex iusticie et pacis q̄ manet sacerdos in eter⁹ nū. notat sacerdotiū. **In** primo oblato stat oblato passionē. **In** sc̄do oblato vni⁹ geniti dignitatē. **In** tercio sacrificij ritū et dignitatē. **Et** exponit sic. **Supra** q̄ sup. dona et data tibi oblata sacro. i. placabili vultu accepta et grata h̄re. sicuti ecce p̄memoratio figuratū. accepta h̄re dignatus es q̄tū ad offerentē. munera. i. oblatōes. sc̄m sacrificiū. qz sanctū est et sanctificat alios. **Uel** dic̄ sc̄m sacrificiū q̄ ad plenitudinē gr̄e et p̄tū copīa. **Immaculatā** hostiā q̄ ad innocentia p̄ti et immunitatē. **Sacerdos** dignos p̄iūgit ne aliq̄ p̄tula etiā adherēs disp̄gat. **Uel** qz mens eius et corpus iuncta debent esse corpori et sanguini xp̄i.

Supplices te rogamus o m̄nipo. **Qs** iube hec p̄ferri